

НА ГРАНИЦАТА С ВОЙНАТА: ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ДЕЗИНФОРМАЦИЯТА В РЕПУБЛИКА МОЛДОВА

ОЛГА КОЛАР

Факултет по журналистика и масова комуникация
olga.colari@gmail.com

Olga Kolar: On the border with war: countering disinformation in the Republic of Moldova

Abstract: The report deals with the problem of countering and fighting disinformation, the scale of which has significantly increased in recent years. The author focuses on the changes that have taken place in this area in the Republic of Moldova since the start of the so-called special military operation of Russia on the territory of Ukraine in February 2022.

The material analyzes the disseminated disinformation narratives in the context of the war and migration crisis that arose against this background, examines the specifics of the communication policy of the Moldovan authorities, as well as the reaction to disinformation by official state institutions and professional mass media organizations and journalism community.

Particular attention is paid to legislative changes and important processes are underway in the field of information verification and improving journalists' professional competencies and responsibility. The country's only fact-checking platform, StopFals, certified by the independent International Fact-Checking Network Poynter, has entered into a partnership with META to combat disinformation and misinformation on Facebook and Instagram.

Keywords: disinformation, propaganda, war, mass media, social media, law, Republic of Moldova.

Увод

В Република Молдова войната или така наречената специална военна операция (СВО), започната от Русия срещу Украйна на 24 февруари 2022 г., е предизвикателство от геополитическа, икономическа, социална и хуманитарна гледна точка. Войната се наслои върху енергийната криза, поради която в Молдова е въведена извънредна ситуация, и провокира нови трудности – огромен приток на мигранти, стремително нарастваща инфлация, търгово-икономически и логистически проблеми, дефицит на продоволствени стоки.

Същевременно Молдова е въввлечена във война на информационния или по точно дезинформационния фронт. Разпространението на „фалшиви“ новини става част от въоръжението и атакува информационното пространство със съобщения, които генерират недоволство, паника и страх в обществото, провокират ненавист и омраза. В тези обстоятелства властите в Молдова предприемат контрамерки за противодействие, а професионалното журналистическо общество се консолидира, за да съхрани качеството на медийния контент.

Цел на тази публикация е да се проследи какви решения са предприети в Молдова за противодействие на дезинформацията от началото на руската военна инвазия в Украйна, каква е ролята на държавните институции и професионалните журналистически сдружения, какви наративи се разпространяват. Като методи за изследване се използват емпирическо наблюдение, анализ на научна литература, вторични данни, закони и нормативни документи, контент анализ на публикациите в онлайн-медиите и социалните мрежи.

В този анализ отразяваме ситуацията, но не се фокусираме върху прегледа на научната литература по темата, особено върху разнообразието на използваните термини¹ (дезинформация, мисинформация, неверни новини, фалшиви новини и др.) – това е цел за отделно изследване. Обект на доклада е борбата с дезинформация, определена от Европейската комисия като „всички форми на невярна, неточна или подвеждаща информация, създадена, представена и разпространена с намерението да причини вреда на обществото или с цел печалба“². Ще се ориентираме към реализираните от Европейската комисия мерки в борбата срещу дезинформацията³: предоставяне на кодекс за поведение във връзка с дезинформацията; създаване и разширяване на независима европейска мрежа на проверителите на факти; предоставяне на потребителите на по-добри инструменти за разпознаване, разбиране и сигнализиране на дезинформацията, повишаване на медийната грамотност и др.

Дезинформация на границата с войната

Войната става централна тема в общественения дневен ред след 24 февруари, и от първия ден от началото на СВО наблюдаваме засилване на съоб-

¹ ИВАНОВА, Иглика. Мерки срещу дезинформацията и отговорност на платформите в законодателните реформи на ЕС и Обединеното кралство във Сборник с доклади от международната научна конференция „Дезинформацията: новите предизвикателства“, 14 октомври 2021 г. София, Университетско издателство „Св.Климент Охридски“, 2021, с.121.

² European Commission. A multi-dimensional approach to disinformation. Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation. March 2018.

³ The 2022 Code of Practice on Disinformation [online]. В: ec.europa.eu, 2022. [cited 25.10.2022]. Available from: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>

щения, подбуждащи към дискриминация, разпространяващи реч на омразата, обиди и пропаганда на война, а също дезинформация. Например, в социалните мрежи вирусно се разпространява видео с хиляди хора, движещи се през открито поле, придружено от следния текст: „Преди 50 минути на границата с Украйна“. Обаче видеото е старо и няма нищо общо с руската военна инвазия в Украйна. Пример на друга лъжа, подхваната в социалните медии и предизвикваща паника сред гражданите, – е SMS-съобщение за обща мобилизация на военният резерв в Молдова. Снимката, разпространявана в социалните медии, показва, че съобщението е изпратено от Министерството на отбраната. Но това е изфабрикувана информация.

Същевременно сайтовете с прокремълска издателска политика спекулират по въпроса, че в Украйна се е утвърдил нацистки режим, реанимират се старите лъжи относно „секретните лаборатории“ по производство на биологическо оръжие в пост-съветските държави. В публичното пространство се тиражира дезинформация за кацналите на летището в Маркулешти самолети на НАТО, макар че въздушното пространство на Молдова в този период е затворено. Нееднократно се разнасят слухове, че мъжете не могат да напускат страната или ще бъдат привлечени във военните действия в Украйна. Информационното пространство е изпълнено с лъжовни и пропагандни съобщения, че военната агресия всъщност е операция по демилитаризация⁴. Цитират се неизвестни експерти без никакви квалификации, наблюдаваме пристрастен отбор на мненията, графическо манипулиране с използване на карикатури и изображения.

Целта на тези манипулативни приеми са: въздействие на емоциите в ущърб на разума, дискредитация и маргинализация на държавните институции, оправдание на насилието и войната против Украйна, объркване и страх сред населението.

Според платформата Stopfals.md⁵, най-разпространените лъжи за Молдова в контекста на руската агресия срещу Украйна, са:

- **Твърдение:** Украинските бежанци в Молдова представляват угроза за обществената безопасност. Реалност: Това е лъжа, насочена към разпалване на междуетническа омраза и дискриминация.
- **Твърдение:** Вместо помощ за собствените граждани, молдовските власти оказват финансова поддръжка на украинските бежанци, национални и международни организации. **Реалност:** Това е спе-

⁴ <https://stopfals.md/ro/article/cele-mai-grave-falsuri-de-la-inceputul-razboiului-rusiei-impotriva-ucrainei-180617> [cited 25.10.2022].

⁵ <https://stopfals.md/ro/article/falsuri-despre-moldova-in-contextul-invaziei-militare-rusesti-in-ucraina-180690> [cited 25.10.2022].

куляция. Помощ на бежанците оказват физически и юридически лица, международни организации и т.н.

- **Твърдение:** Румънската армия се дислоцира в Молдова. **Реалност:** В Молдова няма военни части на румънската армия.
- **Твърдение:** НАТО иска да превърне Молдова в бойно поле точно така, както и Украйна. **Реалност:** НАТО съобразява неутралитета на Молдова и оказва поддръжка в реформирането и модернизацията в областта на сигурност и отбрана.
- **Твърдение:** Молдова ще бъде впрегната във войната в Украйна. **Реалност:** Молдова не участва и не планира да участва във военния конфликт.

Това е малката част от сложната и провокираща информация, която стремително се разпространява в социалните мрежи, онлайн-платформи и в отделните медии. Всичките тези заплахи имат голям резонанс в обществото. А статистиката на StopFals.md показва, че медиите, контролирани от Кремъл, са в ТОП на ресурси, разпространяващи лъжовен контент в Молдова: „Комсомольская правда в Молдове“, „Спутник“, „Блокнот-Молдова“, „НТВ-Молдова“ и др.⁶

Какви мерки се предприемат в Молдова за противодействие на дезинформацията, която е част от хибридна война, реализирана с цел да се промени начинът на мислене на целевата аудитория и да се насочи към друго мнение?⁷

Официална позиция и спешни мерки

От първият ден на СВО молдовските власти прецениха възможния мащаб на последиците от това трагично събитие, включително информационното въздействие върху гражданите. Президентът Мая Санду във февруарските си декларации акцентира своето внимание на ролята на медиите и критичното мислене на гражданите: „Обръщам се към новинарските редакции на Молдова – сега повече от всякога трябва да сте на страната на гражданите на Молдова. Не въвличайте нашите граждани в пропаганда на война, не участвайте във враждебност, внимателно проверявайте източниците на новини и проявявайте отговорност“⁸ или „Уважаеми съграждани, още веднъж ви призовавам

⁶ <https://stopfals.md/ro/top/statistica>

⁷ ДИМОВ, Петко, ИВАНОВ Елислав. Разпознаване на фалшивите новини и дезинформацията в съвременната хибридна среда за сигурност. София, 2020, с. 131.

⁸ <https://presedinte.md/rom/discursuri/declaratiiile-presedintelui-republicii-moldova-maia-sandu-cu-privire-la-situatia-din-tara-si-regiune> [cited 25.10.2022].

да получавате информация от доверени източници. Не можем да позволим на фалшификатите да тровят живота ни“⁹.

Заради войната в Украйна на 24 февруари парламентът на Република Молдова обявява извънредно положение¹⁰. Създадената Комисия за извънредни ситуации е упълномощена между другото да координира дейността на медиите по три основни направления: 1) информирание на населението за причините и мащаба на извънредната ситуация, за предприетите мерки с цел да се предотвратят опасни ситуации, ликвидация на последиците от тази ситуация и защита на населението; 2) запознаване на населението с правилата за поведение при извънредна ситуация; 3) въвеждане на специални правила относно използването на средствата за комуникация в борба с дезинформацията, фалшивите новини и речта на омразата.

Всички държавни институции в Молдова усилват работата на службите за комуникация и връзки с обществеността, а правителството открива официален канал за проверена информация в социалната мрежа Telegram - Prima Sursa (Първоизточник)¹¹. Тук всеки гражданин може да се информира за най-важните решения на молдовските власти, едновременно този канал става платформа за опровержение на дезинформацията и манипулациите.

В първата си разпоредба Комисията за извънредни ситуации надделява Службата за информация и сигурност на Молдова с право¹² да формира списък с онлайн-ресурси, които разпространяват невярна информация, засягаща националната сигурност по време на извънредното положение. Тези веб-страници са блокирани в Молдова, а потребителите нямат достъп към тях. В списъка с онлайн-ресурсите¹³, които популяризират фалшиви новини, подбуждат към омраза и война, нарушение на обществения ред или насилие за 8 месеца бяха включени 15 веб-страници (vkurse.md, sputnik.md, gagauznews.md, indigolotos.info, flux.md, iurierosca.md, rosca.md, rta.md, acasa-24.site, ehomd.info, svpressa.ru, moldnod.ru, rusnod.ru, moldnod.ru, rusnod.ru).

Но блокирането по-скоро носи формален характер и едва ли е достатъчно действие, когато половината от тези сайтове продължават целенасочено да разпространяват съмнителна информация чрез своите акаунти в социалните мрежи, предимно чрез канали в Telegram? А новините на Sputnik Moldova, едната от най-влиятелните прокремълски пропагандни институции, разпрос-

⁹ <https://www.presedinte.md/rom/discursuri/mesajul-presedintelui-republicii-moldova-maia-sandu-cu-indemnul-la-unitate-si-ajutor-pentru-ucraina> [cited 25.10.2022].

¹⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130079&lang=ro [cited 25.10.2022].

¹¹ https://t.me/prima_sursa_md [cited 25.10.2022].

¹² https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/dispozitie_cse_1_24.02.2022_modif_d_3.5.6.7.8.10.18.20.21.25.28.pdf [cited 25.10.2022].

¹³ <https://sis.md>

транпяваща дезинформация и спекулации, са леснодостъпни в раздел за страната на сайта <https://md.sputniknews.com> и в Телеграм-каналите на агенцията.

Законодателно регулиране

През април 2022 г. в парламента на Молдова е регистриран пакет законодателни поправки с работно название „антифейк-закон“, който беше приет след няколко месеца обществени консултации. В правната рамка на Молдова за първи път се появява понятието „дезинформация“ – умишлено разпространение на невярна информация, създадена с цел да навреди на лице, социална група, организация или държавна сигурност. Въвежда се значителна глоба за доставчици на медийни услуги, които излъчват съдържание, класифицирано като дезинформация.

Обаче първоначално замислената новаторска инициатива по ограничаване на разпространението на дезинформация в социалните медии чрез налагане значителни глоби на гражданите, не получи развитие¹⁴. По време на обществените консултации не бяха идентифицирани законни механизми – кой ще квалифицира дезинформацията, какъв административен ресурс е необходим, как да се балансира между свободата на изразяване и осигуряване на информационната сигурност и как всичко това се съотнася с презумпцията на невинността – нали човека, рецитиращ някакво съобщение може да не знае, че е лъжа, или няма доказателства, че публикацията е дезинформация. По този въпрос консенсус не беше достигнат.

Същият закон забранява¹⁵ излъчването в Молдова на аудиовизуални програми, които призовават към език на омразата, представляващи дезинформация, пропаганда на военна агресия, съдържание с екстремистки характер, терористичен характер или заплахата за националната сигурност. Забранява се и излъчване на информационно, информационно-аналитично, военно и политическо съдържание, което е произведено в страни извън ЕС, САЩ, Канада, както и в страни, ратифицирали Европейската конвенция за трансгранична телевизия, с изключение на филми и развлекателни програми, които не съдържат милитаристично съдържание.

Всъщност с този закон Молдова приключва излъчването на руската пропаганда в новинарските емисии по радиото и телевизията и руските военни художествени филми. Русия не е ратифицирала Европейската конвенция за трансгранична телевизия, следователно част от съдържанието на руските те-

¹⁴ <https://newsmaker.md/rus/novosti/shtrafy-za-posty-v-sotssetyah-otmenyayutsya-kak-pas-izmenila-zakonoproekt-o-borbe-s-dezinformatsiey> [cited 25.10.2022].

¹⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131800&lang=ro [cited 25.10.2022].

телевизионни канали, произлъчвани в Молдова, е забранено. Забраната се разпространява и на художествените филми за Великата Отечествена война, снимана в съветските киностудии, които са много популярни сред по-възрастното население на Молдова. Сега молдовските телевизионни канали могат да излъчват само руски филми без военно съдържание, сериали, музикални или развлекателни програми. Важно е, че това положение в закона се въвежда през 2017 г., но през 2020 г. беше отменено по инициативата на прокремълския експрезидент Игор Додон.

Медийните организации срещу пропаганда и дезинформация

С подкрепата на европейски и американски партньори редица неправителствени медийни организации, други обществени сдружения и някои медийни институции реализират различни проекти за борба с дезинформацията.

Широка кампания срещу невярната и необективна информация със съответното наименование „Стоп на лъжата!“ (STOP FALS) през последните години реализира Асоциацията на независимата преса (API). Това са срещи с потребители и редакциите, млади журналисти, особено голяма активност се реализира чрез регионалните медии. API управлява портала Stopfals.md, който се превърна в референтен ресурс за явлението фалшиви новини в Република Молдова.

Центърът за независима журналистика (СJI) осъществява множество дейности по медийно образование, насърчи въвеждането на факултативния предмет медийно образование в училищата, обучава учители, разработи и отпечата наръчници за медийно образование. В същото време СJI наблюдава медиите от гледна точка на манипулиране на информация, подкрепя инициативи за борба с фалшивите новини в медийни хакатони и управлява портала за медийно образование Mediacritica.md.

Редица медийни институции подготвят предавания, журналистически разследвания, разкриват фалшификати, конспирации, политически манипулации. Сред тях са Jurnal TV, Rise Moldova, CuSens, TV8, Europa Liberă, Ziarul de Gardă, NewsMaker.MD, NordNews.MD, Nokta.MD, Moldova.ORG и др. Има и медийни проекти, създадени и управлявани от обществени организации (WatchDog.MD, Klumea, Asociatia ADEPT, Super Like и др.)

Благодарение на външното финансиране, в Молдова е представена разнообразна дейност за борба с дезинформация, развиване на критично мислене и разбиране на информацията: медиа-мониторинг, програми по медиаобразование, интерактивни викторини и развлекателен контент за дезинформация, фактчекинг, аналитика и проучвания, сбор съобщения за лъжа, манипулации, дискриминиращ контент, подкастове, оценка доверието към медиите, профе-

сионални дискусии. Голям проблем е, че тези платформи и ресурси не могат да съществуват без външно финансиране, и при изчерпване на средствата, спира и активността им. Освен това, тази дейност недостатъчно е представена в популярните и посещаваните медии.

Още една важна професионална организация, която е главният орган за саморегулация на медиите, е Съвет по печат. В периода на военната инвазия организацията дава препоръки за медиите по различни аспекти, свързани с етически и професионални принципи на журналистическата дейност, отразени в Деонологичните норми¹⁶. Но съотношението на формалната и фактическата реализация на дадените препоръки в медийното съдържание е повод за отделна дискусия и анализ...

И ако на законодателно ниво Молдова не намери легално решение да контролира дезинформацията в социалните мрежи, голяма крачка напред изглежда установяването сътрудничество¹⁷ на компанията META (Facebook/Instagram) с портала Stopfals.md, който е единствен сертифициран верификатор на данни чрез Международната мрежа за проверка на факти (International Fact-Checking Network at Poynter)¹⁸.

Как работи този механизъм? Ако инструментът за проверка на данни оценява публикацията в мрежата като фалшива, тя се поставя по-долу в лентата на новините (News Feed), което значително намалява нейното разпространение. Така разпространението на дезинформация спира, и броят на хората, които виждат тази публикация, намалява. Маркирайки публикацията като невярна, хората, които я видят или се опитат да разпространят, получават уведомление, че информацията не е вярна. Целта е да се подобри качеството и достоверността на съдържанието, поставено в News Feed, докато Facebook премахва акаунти и съдържание, които нарушават стандартите на общността или рекламната политика, намалява разпространението на фалшиви новини и ненадеждно съдържание като «клик-бейт» и предоставя на обществеността повече контекст по отношение на гледаните публикации.

Проверяващите факти могат да преглеждат и оценяват публични публикации във Facebook и Instagram, включително реклами, статии, снимки, видеоклипове и текстови публикации. Оценки от проверяващи факти трети страни са следните: лъжа, частична лъжа, няма контекст, сатира и истина.

Но за проверката на контент, публикуван в Facebook, се грижи специално нает служител (журналист) в Stopfals.md. Въпроса за професионалните му

¹⁶ <https://consiliuldepresa.md/upload/codul-deontologic-al-jurnalistului-din-republica-moldova-2019pdf-5cdd488de6e4c.pdf> [cited 25.10.2022].

¹⁷ <https://stopfals.md/ro/article/cum-ne-protejam-de-dezinformare-blocarea-site-urilor-de-falsuri-sau-consumul-critic-de-informatii-180678> [cited 25.10.2022].

¹⁸ <https://www.ifcncodeofprinciples.poynter.org/signatories> [cited 25.10.2022].

компетенции, безпристрастност, експертност и съблюдаване на деонтологичните норми – въздействието на „човешкият фактор“ – остава открит.

Заклучение

Като резюмираме изложеното, можем да кажем, че в Молдова наблюдаваме решителни и конкретни действия против дезинформацията и борба за истината. Законодателно регулиране, саморегулиране, медийно образование и система на проверка на фактите, включително чрез европейската платформа EUvsDisinfo, се реализират в републиката, но очевидно е, че има много точки, предполагащи по-задълбочен анализ. Перспективата в тази област е предопределена – и във връзка със ситуацията в региона, и във връзка с европейските стремежи/ориентири/устреми на държавата. Молдова трябва да продължава внедряването на законодателната матрица на Евросъюз за борба с дезинформация и сближаването с новите стандарти. Важна е консолидацията на журналистите с цел за противодействие срещу дезинформацията, както и необходимостта от спазване на деонтологичните норми, които са предпоставка за преодоляване на професионалните предизвикателства и развитие на качествена журналистика.

В заключение ще представя няколко съществени факта за Молдова, които са фактори на риск и облекчават подхващането на кремълската пропаганда, манипулации и дезинформация:

- Приднестровска молдовска република с руски военен контингент на територията си – непризната република образувана през 1990 г. в резултат на военен конфликт. До днешния ден Русия има миропазващи войски в Приднестровието и не планира да ги отзовава, въпреки резолюцията на ООН от 2018 г., настояваща за освобождаване на територията от извънземни войски. Приднестровието не е признато от нито една държава, включително от Русия, която му оказва икономическа и военна помощ.
- В южната част на Молдова се разполага още една територия, която дори и не чрез военен конфликт получи специален статут – териториално автономно образование Гагаузия или Гагауз Йери (Гагаузка земя). Гагаузите в Молдова са свързани с Турция заради еврейските и културните общности и традиционно с Русия, прокремълското влияние тук е доста силно.
- Тези две специфични територии на Молдова се характеризират с проруски настроения, доминиращ руски език на общуване, който не е държавен, но закрепен както език на межунационалното общуване.

- Националните малцинства недостатъчно владеят или не владеят изобщо държавният език на Молдова, а езиковия въпрос винаги се използва от провластните структури като манипулиращ фактор.
- Традиционно в Молдова се е сложил билингвичен медиен пазар – за да се информират хората. Само единици медии организират моноезикова редакционна политика, най-често информацията се дублира на румънски и руски, понякога има и английска версия.
- Езиковият въпрос регулярно се използва с цел за манипулации. В районите с предимно руски език на общуване най-често в изборните кампании поддръжка получават политически лидери с проруски настроения. И често рускоговорящото население става заложник на тази ситуация и е обвиняемо в отсъствие на критично мислене. Вероятно, въпросът ще отпадне след 2-3 поколения, ако няма да има съществени геополитически и териториални изменения.

БИБЛИОГРАФИЯ

- ДИМОВ, Петко, ИВАНОВ Елислав. Разпознаване на фалшивите новини и дезинформацията в съвременната хибридна среда за сигурност. София, 2020, с. 131.
- ИВАНОВА, Иглика. Мерки срещу дезинформацията и отговорност на платформите в законодателните реформи на ЕС и Обединеното кралство в Сборник с доклади от международната научна конференция „Дезинформацията: новите предизвикателства“, 14 октомври 2021 г. София, Университетско издателство „Св.Климент Охридски“, 2021, с.121.
- Cele mai grave FALSURI de la începutul războiului Rusiei împotriva Ucrainei. [online], 2022. [cited 25.10.2022]. Available from: <https://stopfals.md/ro/article/cele-mai-grave-falsuri-de-la-inceputul-razboiului-rusiei-impotriva-ucrainei-180617>
- Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova. [online], 2019. Available from: <https://consiliuldepresa.md/upload/codul-deontologic-al-jurnalistului-din-republica-moldova-2019pdf-5cdd488de6e4c.pdf> [cited 25.10.2022].
- Cum ne protejăm de dezinformare: blocarea site-urilor de falsuri sau consumul critic de informații. [online], 2022. [cited 25.10.2022]. Available from: <https://stopfals.md/ro/article/cum-ne-protejam-de-dezinformare-blocarea-site-urilor-defalsuri-sau-consumul-critic-de-informatii-180678>
- Declarațiile Președintelui Republicii Moldova, Maia Sandu, cu privire la situația din țară și regiune. [online], 2022. Presedinte.md. [cited 25.10.2022]. Available from: <https://presedinte.md/rom/discursuri/declaratiiile-presedintelui-republicii-moldova-maia-sandu-cu-privire-la-situatia-din-tara-si-regiune>
- European Commission. A multi-dimensional approach to disinformation. Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation. March 2018. [cited 25.10.2022]. Available from: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6ef4df8b-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1/language-en>
- Falsuri Despre Moldova În Contextul Invaziei Militare Rusești În Ucraina. [online], 2022. [cited 25.10.2022]. Available from: <https://stopfals.md/ro/article/falsuri-despre-moldova-in-contextul-invaziei-militare-rusesti-in-ucraina-180690>
- Mesajul Președintelui Republicii Moldova, Maia Sandu, cu îndemnul la unitate și ajutor pentru Ucraina. [online], 2022. [cited 05.10.2022]. Available from: <https://www.presedinte.md/rom/discursuri/>

- mesajul-presedintelui-republicii-moldova-maia-sandu-cu-indemnul-la-unitate-si-ajutor-pentru-ucraina
- Republica Moldova, PARLAMENTUL, HOTĂRÂRE Nr. 41, din 24-02-2022, privind declararea stării de urgență. [online], 2022. [cited 25.10.2022]. Available from: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130079&lang=ro[cited 25.10.2022].
- Republica Moldova, PARLAMENTUL, LEGE Nr. 143, din 02-06-2022, pentru modificarea Codului serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174/2018, Publicat: 22-06-2022 în Monitorul Oficial Nr. 185 art. 347. [online], 2022. [cited 25.10.2022]. Available from: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131800&lang=ro
- Serviciul de Informații și Securitate. [online]. Available from: <https://sis.md>
- The 2022 Code of Practice on Disinformation [online]. B: ec.europa.eu, 2022. [cited 25.10.2022]. Available from: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/codepractice-disinformation>

References: transliteration

- DIMOV, Petko, IVANOV Elislav. Razpoznavane na falshivite novini i dezinformaciya v s"vremennata hibridna sreda za sigurnost. Sofia, 2020, s. 131.
- IVANOVA, Iglia. Merki sreshchu dezinformaciya i otgovornost na platformite v zakonodatelnite reformi na ES i Obedinenoto kralstvo v Sbornik s dokladi ot mezhdunarodnata nauchna konferenciya "Dezinformaciya: novite predizvikatelstva", 14 oktombri 2021 g. Sofia, Universitetsko izdatelstvo "Sv.Kliment Ohridski", 2021, s.121